

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis, Et Breviarii Romani.

In quibus origo cuiusque Ritus, causae historicae, vel mysticae, ex
maiorum ingenio, Theoria, Praxis, obligatio, & exquisitus vsus, additis
opportune Decretis omnibus S. Rituum Congreg. quàm breuissimè
explicantur.

Gavanti, Bartolommeo

Venetiis, 1647

De ordine genuflectendi, sedendi, & standi in Missa priuata, & solemni. 17.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9500

2 *Sacerdos autem maxime curare debet, ut ea, quae clara voce dicenda sunt, distincte, & apposite proferat, non admodum festinantur, ut aduertere possit, quae legit, nec nimis morose, ne audientes radia afficiat: neque etiam voce nimis elata ne perturbet alios, qui fortasse in eadem Ecclesia tunc temporis celebrant, neque tam submissa ut à circumstantibus audiri non possit sed mediocri, & graui, quae & deuotionem moueat, & audientibus ita sit accommodata, ut, quae leguntur, intelligant. Quae uero secreto dicenda sunt, ita pronunciet, ut & ipsemet se audiat, & à circumstantibus non audiat.*

Non eget Commentario; sed monitione. Primo, ne clara voce dicantur ea prima uerba: *Memento Domine famulorum, &c.* Secundo, ne secretas alias Orationes addat celebrans. Tertio, Verba consecrationis secreto dicantur.

3 *In Missa solemni quando dici debent, à celebrante Gloria in Excelsis, & Credo, intonantur, & cantantur, Dominus uobiscum, & orationes ante Epistolam, Dominus uobiscum, Oremus, ante Orationes, & ante Offertorium, Praefatio, Per omnia secula seculorum, cum Pater noster, Per omnia secula seculorum, cum Pax Domini, & orationes post communionem. Alia, quae in Missa priuata dicuntur clara uoce, in Missa solemni à celebrante dicuntur submissa uoce.*

Eadem Burchardus.

De ordine genuflectendi, sedendi, & standi in Missa priuata, & solemni. XVII.

IN Missa priuata Sacerdos genuflectit, quando legit Euangelium S. Ioannis, In principio, ad illa uerba, *Et uerbum caro factum est: & in Euangelio Epiphaniae, Cum natus esset Iesus, ad uerba illa, Et procidentes adorauerunt eum. Item in Euangelio Ferie iiii. post Dominicam quartam Quadragesima, ad illa uerba in fine, Et procidens adorauit eum. Item genuflectit Dominica Palmarum, & in Missis de Cruce ad illa uerba in Epistola, In nomine Iesu omne genuflectatur, &c. & quando legitur Passio, ad illa uerba, expirauit, uel, emisit spiritum, ut suis locis notatur. Item genuflectit cum dicit, *Flectamus genua.* Item quando in Quadragesima dicit in tractu *Vers. Adiua nos Deus,* &c. & in omnibus Missis de Spiritu sancto, cum dicit *Vers. Veni sancte Spiritus,* reple, &c. Item, quando Sacramentum in Altari discoopertum apparet, genuflectit quoties ante illud transit in medio Altaris: & quodcumque in Ordine Missae, & in ritu seruando celebratione Missae notatur, quod debeat genuflectere.*

Prima duo habet Burchardus.

Vsus genua flectendi ortum habet ab antiquis, & habetur expressè 3. Regum cap. 8. ut omittam gentilios ritus, tum à Christo Luc. 22. à Sancto Stephano Act. 7. Finis illius duplex est, ad orandum, & ad adorandum: ille significatur à Sancto Ambrosio libro 6. Hexameron. capit. 9. flexibile genu, quo Domini mitigatur of-

fensa, ira mulcetur, gratia promouetur. de hoc autè Alcuin. cap. de Parasceue ait: per hunc habitum corporis mentis humilitatem ostendimus. & Honorius in Gemma lib. 1. c. 117. cadimus in terram, ait, ut Christum in carne adoremus; ut item memoremus, nos in Adamo cecidisse, & mole corporis grauari ingemiscamus, & ut lapsum animae nostrae in uita,

ria dum corpore ad terram cadimus, pœnitendo fateamur. Vnde & Raban libr. 2. de Instit. cler. cap. 41. inflexio genuum, inquit, pœnitentiæ, & luctus est indicium. in Liturgia Sancti Petri, pœnitentiam facere, est genuflectere, vt ibi notat Lindan. Quare in primis quinque casibus huius Rubricæ quis non videat, adorationis ergo genuflecti? & item in duobus vltimis erga Spiritum Sanctum, & Sacrosanctam Eucharistiam. In sexto vero, ad, *Flectamus genua*, oratur genuflectimus; in septimo ad illa, *Adiuua nos*, cum Tractus idem sit, ac luctus, vt docuimus

supratit. 10. genuflectimus ad indicandum solemnem luctum. Raban. vbi supra.

Et quamuis Concilium Nicenum canone 20. in vulgatis exemplar. vel 29. apud Turrianum, statuerit, non genuflectendum in Dominicis, neque tempore Paschali; sed à stantibus orandum esse, ad significandam libertatem, vt ait Rupert. lib. 8. cap. 3. quam Christus sua Resurrectione nobis acquisiuit; tamen non prohibuit adorationes cum genuflectione, quod bene nota pro mox dicendis.

2 *Circumstantes autem in Missis priuatis semper genuflectunt, h etiam tempore Paschali, i præterquam dum legitur Euangelium.*

Eadem & Burchardus.

h *Eriam tempore Paschali.* Tam ad doctrinam in priuata Missa audiendam, quam ad Orationem, & mysteria tremenda, titulo adorationis curuantur genua à populo in tota Missa: * nisi dicamus, priuatam Missam audiri, sicut & priuatas fieri preces, etiam tempore Paschali, genibus flexis: quo modo orauit S. Paulus in littore Tyri genibus positus. Act. 20. paulo ante Pentecosten: nō enim ea fuit oratio solemnis, indice Lor. in eū textum.

i *Præterquam dum legitur Euangelium.* Anastasij Papæ decreto de cons. dist. 1. Apostolica, Sacerdotes, & ceteri omnes ad Euangelium stare debent, vt promptiores se ostendant ad credendum, & obediendum Euangelio. Sed antiquior Clemens lib. 2. Constit. Apost. cap. 61. testatur, Apostolos constituisse, vt etiam laici affurgant ad Euangelium. imò vero & capita nudabatur in Ordine Romano, quod & hodie obseruatur.

3 *In Missa solempni celebrans genuflectit, k ad omnia supradicta, præterquam ad I Flectamus genua, & tunc ipse solus stat, Diaconus vero & Subdiaconus & omnes alij genuflectunt. Ad uersum vero, m Adiuua nos Deus, &c. & ad uersum, Veni sancte Spiritus, &c. genuflectit usque ad finem. Item genuflectit in die n Annuntiationis Beatae Mariae, & in tribus Missis Natiuitatis Domini, etiam quando cantatur in Choro, Et incarnatus est, &c. Alijs diebus, si sedeat, cum cantatur ea verba, non genuflectit, sed o caput tantum profunde inclinat apertum: p Si non sedet, genuflectit.*

k *Ad omnia supradicta.* Cum priuatim legit, & iterum, quando publicè dicuntur: sicuti fit ad v. *Et incarnatus est, &c.* in Symbolo priuato, & publico, si non sedet celebrans.

l *Flectamus genua.* In Missa priuata ipsemet Sacerdos dicit, *Flectamus*, & genuflectens exemplo suo docere debet alios. In solempni sufficit, vt Diaconus inuitans populum idem faciat. Sacerdos

autem Deum orans regulariter stare debet, qui præsertim personam Christi stantis. Act. 7. & orantis Patrem in Cœlis. Amalar. lib. 4. cap. 4. & 7. Durand. libr. 5. cap. 5.

m *Adiuua nos Deus, &c.* Quæres fortasse hoc loco: Cur in solempni celebrans genuflectit usque ad finem dictorum Versuum, qui in priuata Missa genuflectere iubetur nonnisi ad prima verba?

Re-

Respondeo, quod in priuata debet Sacerdos commodè posse legere Versum in libro, & ideo sufficit vt genuflectat ad prima verba: in solemnè ea cantat Chorus, neque celebrans est in alijs tunc occupatus. genuflectit autem celebrans utroque genu in medio Altaris post lectum à se Euangelium. de Versu, *Aduua nos*, tradit hunc ritum in priuata Missa *Burchardus*.

n *Annunciationis B. Mariae, &c.* Vt nimirum his diebus maiori cum veneratione adoretur Mysterium articuli, & Festi propriissimum. ante Radulphum Romani numquam ad hæc verba: *Et incarnatus est*: genuflectebant. *propof. 23.* sed

ritum tamen tradit huius genuflexionis in omnibus Missis. *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 118.*

o *Caput tantum profunde inclinat.* Quia iam genuflectit, quando submissa voce cum ministris ad Altare Symbolum recitauit: caput autem inclinat apertum.

* Idem præstare debent Ministri, qui cum celebrante sedent.

p *Si non sedet, genuflectit.* Scilicet in superioris Altaris gradu. neque vero stare conuenit ad verba tantæ Filij Dei humilitatis: sedere potius conuenit, quam stare; quia sedendo, addita capitis profunda inclinatione, contrahitur, & minoratur homo.

4 *Ministri semper genuflectunt cum Celebrante, præterquam q Subdiaconus tenens librum ad Euangelium, & Acolythi tenentes candelabra, qui tunc non genuflectunt. Et cum Diaconus cantat illa verba, ad qua est genuflectendum, & ipse versus librum, Celebrans, & omnes alij versus Altare genuflectunt.*

q *Subdiaconus, &c.* In hoc casu se gerunt. ac si ille marmoreum esset legile, & Acolythi marmorea candelabra; neque textus Euangelicus demitti debet, neque lumen illius, vt ita dicam, humiliari, Ca-

remou. *Episc. li. 1. cap. 10. & seq.*

r *Ipse versus librum.* Ne videatur recedere a libro, in quo legere sequentia debet. alij versus Altare, vbi est Crux, cui debetur adoratio.

5 *In Choro genuflectitur ab ijs, qui non sunt Pralati, & ad Confessionem cum suo Psalmo. In Missis autem & Feriarum Aduentus, Quadragesima, Quatuor Temporum, & Vigiliarum, qua ieiunantur, ac in Missis Defunctorum, genuflectunt omnes, etiam ad Orationes, & dicto per Celebrantem, Sanctus, usque u ad Pax Domini, & x ad Orationes post communionem, & super populum, excepta y Vigilia Pascha, & Pentecostes, ac Natiuitatis Domini, & Quatuor Temporibus Pentecostes. Et similiter ab omnibus genuflectitur & quando eleuatur Sacramentum.*

f *Ad Confessionem.* Diximus enim supra genuflexionem esse indicium pœnitentiæ. cum *Rabano*. Prælati vero stant ob eorum dignitates, Abbates, & Protonotarij, & ij nempe, qui vti possunt Rochetto, si sæculares sint, & ijs digniores; sicut etiam Canonici, quando sunt parati, aliàs non, *Ceremon. Episc. lib. 2. cap. 8.* De genuflexione ad Confessionem idem ferè docet *Burchardus*. Cantores autem, si tunc cantant Introitum, non genuflectunt, quia stare debent

ad Lectorile.

r *Feriarum Aduentus, &c.* De Orationibus in Quadragesima docet *Microl. c. 50.* eadem est ratio in Aduentu, & diebus ieiuniorum, vt diximus supra tit. 14. numero 2. Item in Missis Defunctorum ad luctum ex *Rabano* indicandum. Omnes autem genuflectunt, ad vnum.

u *Ad Pax Domini.* Si enim danda est Pax, a Clero stante est danda, *Ceremon. Episcop. libro primo capit. 24.* Sed & *Pax Domini*: in hoc loco Missæ, Resurrectionis.

lectionem Christi significat, *Innoc. III. lib. 6. cap. 4.* ob quam standum est, ut in Dominicis, & tempore Paschali.

x *Ad Orationes post Communionem.* quia eiusdem rationis sunt cū primis, quæ dicuntur ante Epistolam, *Microl. cap. 19.*

y *Vigilia Pascha, &c.* Hæ Vigiliæ sunt Festiua, & solemnes, per modum festi Duplicis celebrata, præterquam quod Vigiliæ Paschæ & Pentecostes ad Paschale tempus attinent, quo stantes oramus. qua eadem ratione, his etiam addita nūc sunt Rubricæ in postrema recognitione Missalis Quatuor Tempora Pentecostes.

z *Quando elevatur Sacramentum.* tradunt *Honor. III. de celebr. Miss. cap. sanè, & Chrysostr. apud Durand. libr. 2. cap. 40.* quia adoramus Christum in Sacramento, & genuflectimus in expiationem blasphemiae Iudæorum, qui dicebāt flexo genu, *Aue Rex Iudæorum lege Turrecrem. in can. quoniam, de consecr. dist. 3.* Ab omnibus autem initio Canonis genuflectitur. *Cerem. Episc. lib. 2. cap. 8.*

* Dubitant non pauci in prædictis casibus, quando vnicum genu, & quando duo genua sint flectenda? & celebrans quidem in Missa priuata iuxta usum communissimum ab initio ad finem vsque vnico tantum genu debet genuflectere, ut facilius surgat. in Missa item solemn

ad ea omnia, quæ sunt communia priuata Missæ. duobus autem genuflectere debet in Missa solemnè ad prædicta, quæ à Choro cantantur; & regulariter, quando cum aliqua morula in prædictis est genuflectendum, & quasi orandum.

Ministri vero intra Missam eadem seruare debent, quæ facit celebrans, ut expeditius illi ministrent. ad: *Flectamus genua*: ambobus genuflectant, & ad elevationem Sanctissimi Sacramenti.

Subdiaconus patenam tenens non tenetur genuflectere toties, quoties celebrans; quia non illi tunc ministrat, ut Diaconus, qui est illi à latere proprius minister. semper autem genuflectit cum eo eidem vicinus.

Alij de clero à consecratione vsque ad communionem duo genua flectere debent, cum transeunt ante altare, & item, quando patet Sacramentū in altari, quod etiam faciunt Cardinales in Cappella Papæ. duo quoque ad, *Flectamus genua*, ad confessionem, orationes ieiuniorum, versus &c. de quibus supra, quando cum aliqua mora præscribitur genuflexio ratione cantus, vel actionis longioris.

De Missa coram Sacramento in altari exposito, & genuflectionibus eo casu debitis dicemus in proprio capitulo, seu titulo.

6 *In Missa item solemnè Celebrans medius inter Diaconum & Subdiaconum sedere potest à cornu Epistolæ iuxta Altare, cum cantatur, Kyrie eleison, Gloria in excelsis, & Credo: alio tempore stat ad Altare, vel genuflectit, ut supra.*

Possunt etiam sedere, dum cantatur Epist. & Graduale, si datur tempus, ex Decreto Sac. Rit. Congreg. relato ab *Alcocer in suo Ceremoniali*, & semper se-

dent cooperto capite. Latus Epistolæ congruit, à qua parte est credentia; & ut cedat latus Euangelij Episcopo sedenti, si adfit.

7 *In Choro non sedent, qui actu cantant; reliqui autem possunt sedere, quando celebrans sedet, & præterea dum cantatur Epistola, & Prophetia, Graduale, Tractus, vel Alleluia, cum Versu, ac Sequentia, & ab Offertorio, vsque b ad incensationem Chori, & si non incensatur vsque ad Præfationem, & ad Antiphonam, quæ dicitur c Communio. Ad alia d stant, vel genuflectunt, ut supra.*

Eadem *Burchardus in Ordine Missæ.*
a *Dum cantatur Epistola, &c.* Sedetur ad Epistolam, *Ambros. in Epist. ad Cor.*

ut maiori deinde reuerentia assurgamus ad Euangelium, *Rupert. libro 2. capit. 32.* Anima quoque ad doctrinam sedendo fit sa-

fit sapientior. qui vero non attendunt ijs, quæ leguntur, venialiter saltem peccant, *Suar. lib. 4. de Hor. can. cap. 22. numer. 20.* Acolythy vero nequaquam sedeant ad Epistolam; & quando sedent vna cum celebrante, sedeant super Altaris gradu in cornu Epistolæ facie versa ad celebrantem, non ad populum.

h *Ad incensationem Chori.* Incensum enim adoleatur stanti, *Carem. Episc. lib. 1. cap. 23.* & hic simul aduerte, quod, dum oblata incensantur, adhuc in Choro sedent. *Carem. Episc. ibidem.*

* Vellent aliqui tamen, quod clerus staret ad incensationē Crucis, sicuti stat ad incensationem Episcopi: sed Episcopo stante, stat etiam chorus; & hæc est propria causa, non autem incensatio eiusdē. vnde, quia Papa sedet, dum incensatur, non assurgunt Cardinales, nisi Papa incensato.

c *Qua dicitur Communio.* Non enim, vt alias, cantatur hæc Antiphona, dum populus communicatur; quo casu ob reuerentiam Sanctissimo Sacramento exhibendam standum esset; sed cantatur post communionem Sacerdotis, dum ablutionem sumit, quando neque ratio est genuflectendi, neque standi, ergo sedeant. quamquam monet adhuc *Carem. Episc. lib. 2. cap. 8. vt, Communio,* cantetur immediate post, *Agnus Dei,* quod si accidat fieri, facta communionē celebrantis, & aliorum, eo casu sedetur.

d *Ad alia stant.* Qua nam sunt hæc alia, ad quæ stare Clerus iubetur: nimirum

primo ad Introitum, *Alcuin. quid significant vestimenta;* quo excitantur operarij Christi, & inuitantur ad opus, *Amar. lib. 2. cap. 5.* hoc est, ad sacrificium, ad quod ingreditur Sacerdos, opus verum summum.

Item ad Orationem, exceptis diebus ieiuniorum, vt supra, quibus genuflectimus.

Item ad Euangelium ratione supra allata, cum decreto *Anastasi hoc tit. n. 2.*

Item ad Præfationem, in qua stamus, vt Sursum corda, & corpora simul habeamus; nec genuflectimus, nisi initio sacri Canonis. *Carem. Episc. lib. 2. cap. 8. vt supra dictum est.*

Item statim deposito Calice standum erit; quia *hoc eodem tit. num. 5.* genuflectere debemus in diebus ieiuniorum, vsque ad, *Pax Domini.* Ergo Regula erit, quod in Festis stare debemus post eleuationem Sacramenti vsque ad Antiphonam, quæ dicitur, *Communio,* ad quam sedetur.

Item ad Orationem post Communionem, quæ rationis eiusdem est cum prima ante Epistolam, vt pluries diximus.

Standum præterea erit vsque ad finem Missæ; quia neque sedere, neque genuflectere iubemur.

Stare autem solemnitatem significat, sicut genuflectere, vt diximus, maiorem, & luctum.

Denique à laicis etiam prædictæ regulæ seruari possunt in Missa solemniter.

De Coloribus Paramentoum. XVIII.

Paramenta Altaris, Celebrantis, & ministrorum debent esse coloris conuenientis Officio, & Missæ diei, secundum vsum Romana Ecclesiæ, quæ e quinque coloribus vti consuevit, Albo, Rubeo, Viridi, Violaceo, & Nigro.

Vestes Sacerdotales per incrementa ad eum, qui nunc habetur, ornatum auctæ sunt, nam primis temporis communi indumento vestiti Missas agebant, *Vual. cap. 24.* & B. Clemens inquit *Honor. in Gemmal. lib. 1. cap. 89.* tradente B. Petro, vsum sacrarum vestium ex lege de-

creuit. Sancta verò esse & honesta, S. Stephano Papa iussit, *de consecrat. dist. 1. Vestimenta,* ex illius *Epist. 1. ad Hilar.* Anacletus meminit sacrarum vestium, *epist. 1.* Hinc S. Hieron. *lib. 13. in capit. 44. Ezechiel.* Religio Diuina, ait, alterum habitum habet in ministerio, alterum in vsu,